

Hjälpredan

Ansvarsfördelning kring barn och ungdomar med funktionsnedsättning

Barn med rörelsehinder före förskola s. 3-4 i förskola s. 5-7 under skoltiden* s. 8-10	Barn med utvecklingsstörning** före förskola s. 11-13 i förskola s. 14-16 under skoltiden* s. 17-19	Barn med neuro- pyskiatriska funktions- nedsättningar före förskola s. 20-22 i förskola s. 23-26 under skoltiden* s. 27-29	Barn med synskada, synnedsättning, blindhet före förskola s. 30-31 i förskola s. 32-35 under skoltiden* s. 36-38
Barn med hörselnedsättning före förskola s. 39-41 i förskola s. 42-44 under skoltiden* s. 45-47	Barn med tal-, språk- och kommunikations- nedsättning före förskola s. 48-49 i förskola s. 50-52 under skoltiden* s. 53-55	Barn med läs- och skrivsvårigheter*** i förskola s. 56-57 under skoltiden* s. 58-59	

* Med "under skoltiden" avses barn i fritidshem, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasiesärskola och gymnasieskola.

** I sektionen "Barn med utvecklingsstörning" ingår barn med enbart utvecklingsstörning eller i kombination med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

*** I sektionen "Barn med läs- och skrivsvårigheter" ingår även barn med *risk* att utveckla läs och skrivsvårigheter.

Syfte

Syftet med Hjälpredan är att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan Värmlands kommuner, Landstinget i Värmland och staten, Specialpedagogiska skolmyndigheten när det gäller barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Dokumentet är menat att, i första hand, vara ett stöd till de professionella och gäller barn och ungdomar 0-18 år med följande funktionsnedsättningar:

- Rörelsehinder
- Utvecklingsstörning
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar
- Synskada/synnedsättning/blindhet
- Hörselnedsättning
- Tal-, språk- och kommunikationsnedsättning
- Läs- och skrivsvårigheter

Kommun, landsting och stat har en skyldighet att samverka. Hjälpredan är ett tydliggörande för denna samverkan.

Huvudupdrag

Vårdnadshavare har huvudansvar för sitt barn. Kommun, landsting och stat har delansvar för olika områden enligt lagar och förordningar. Med barnets optimala utveckling som mål krävs samverkan och samarbete mellan vårdnadshavare å ena sidan och kommun, landsting och stat å andra sidan. För samverkan kring enskilda barn och ungdomar krävs vårdnadshavares samtycke enligt sekretesslagen.

Kommunens ansvar

Förskolans och skolans huvudupdrag är att alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långsamt som möjligt. Det pedagogiska arbetet vid en förskoleenhet leds av en förskolechef. Vid en skolenhet leder rektor det pedagogiska arbetet. Verksamheten styrs bland annat av skollag, läroplaner, kursplaner samt kommunala beslut. Om ett barn eller en elev av någon anledning behöver särskilt stöd i sin utveckling ska han eller hon ges sådant stöd. Förskolechef eller rektor ansvarar för utformningen av stödet utifrån styrdokument och kommunala beslut. Elevhälsan omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. De arbetar för att elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Genom elevhälsan erbjuds alla elever hälsobesök och hälsosamtal enligt de generella riktlinjerna, ett särskilt ansvar tas för elever med funktionsnedsättning.

Det kan finnas lokala variationer mellan länets kommuner, vänligen se respektive kommuns hemsida.

Landstingets ansvar

Landstinget ska genom att erbjuda kompetent och effektiv hälso- och sjukvård bidra till att skapa förutsättningar för god hälsa. Arbetet med att förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador samt minska och lindra lidande ska ske på lika villkor och för hela befolkningen i länet. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska hälso- och sjukvården medicinskt utreda och behandla sjukdomar och skador. Arbetsättet ska utmärkas av delaktighet från den enskilde och ske i samverkan med berörda parter. Verksamheter som framför allt berörs inom Hjälpredans område är Barn- och ungdomspsykiatri, Barn- och ungdomshabilitering, Barnhjälpmedelscentralen, Hörselvården Barn och Ungdom, Logopedenheten samt Syncentralen.

habilitering	insatser som ska bidra till att en person med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning, utifrån dennes behov och förutsättningar, utvecklar och bibehåller bästa möjliga funktionsförmåga samt skapar goda villkor för ett självständigt liv
rehabilitering	insatser som ska bidra till att en person med förvärvad funktionsnedsättning, utifrån dennes behov och förutsättningar, återvinner eller bibehåller bästa möjliga funktionsförmåga samt skapar goda villkor för ett självständigt liv och ett aktivt deltagande i samhällslivet

Landstinget i Värmland, www.liv.se.

Statens ansvar

Specialpedagogiska skolmyndighetens insatser syftar till att barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar ska få en utveckling och utbildning som präglas av likvärdighet, delaktighet, tillgänglighet och gemenskap. Myndighetens uppgift är att ge specialpedagogiskt stöd till skolhuvudmän, främja tillgången på läromedel, driva specialskolor för vissa elevgrupper och fördela statsbidrag till studerande med funktionsnedsättningar och till utbildningsanordnare. Det övergripande uppdraget är att alla ska ges möjlighet att nå målen för sina studier och utbildning.

Insatserna syftar till att öka kunskapen hos dem som arbetar i kommunerna, så att barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning kan få en utveckling och utbildning i hemkommunen präglad av lika värde och lika möjligheter. Detta görs genom att sprida information och kunskap om specialpedagogik samt initiera och medverka i utvecklingsarbete inom området.

Specialpedagogiska skolmyndigheten, www.spsm.se.
Kontakt: teamst@spsm.se.

Barn med rörelsehinder – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Första kontakt		BVC kan identifiera och remittera till Barn- och ungdomsmedicin och BUH. BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram till alla barn 0-6 år (fram till barnet börjar förskoleklass). Föräldrastöd individuellt/grupp. Information till BVC från mottagningsbesök läkare Barn- och ungdomsmedicin och BUH. Inkommen remiss från annan landstingsverksamhet bedöms utifrån BUH:s uppdrag	
Individuell planering		Kartläggning av behov och upprättande av habiliteringsplan i samverkan med vårdnadshavare.	
Psykosocialt stöd / Stödinsatser		Vårdnadshavare erbjuds delta i BVC:s generella föräldragrupper. BUH erbjuder stöd till barn/familj och nätverk	

Barn med rörelsehinder – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Hjälpmedel		Förskrivare vid BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	
Särskilt stöd i sin utveckling		Kartläggning av behov och upprättande av habiliteringsplan i samverkan med vårdnadshavare.	
Specialpedagogiska leksaker		BUH ger råd om material och individuell anpassning av leksaker	
Utbildning för vårdnadshavare		Föreläsningar/ temadagar till familj/nätverk och fokusdagar med barnet.	
Råd och stöd inför förskoleverksamhet		I samråd med vårdnadshavare informerar BUH aktuell kommun om barnets diagnos och specifika behov.	

Barn med rörelsehinder – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i förskola	Förskolechef planerar mottagande i samråd med vårdnadshavare samt tar emot information.	BVC kan identifiera och remittera till Barn- och ungdomsmedicin och BUH. BUH informerar mottagande förskola om barnets funktionsnedsättning och behov	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.		
Psykosocialt stöd/ Stödinsatser	Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd deras speciella behov kräver. Skollagen 8 kap 9§. Förskolechef ansvarar för utformning av stödinsatser.	BUH ansvarar för att habiliteringsplan upprättas och samverkar med förskolan för samordning mellan habiliteringsplan och förskolans stödinsatser. BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar enskilt eller i grupp	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/förhållningssätt/ organisation	Förskolechef ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån barnets förutsättningar och behov.	BUH kan i samverkan med förskolan ge handledning/konsultation kring det enskilda barnet	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.

Barn med rörelsehinder – i förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Förskolechef ansvarar utifrån förskolans styrdokument att barnet får det stöd det behöver.	BUH erbjuder grundläggande AKK till vårdnadshavare/ nätverk.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare vid BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel och leksaker	Förskolechef ansvarar för inköp.	BUH ger råd om individuell anpassning	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	BUH ger vid förfrågan förslag på anpassning av lokaler utifrån barnets behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd och kompetensutveckling.

Barn med rörelsehinder – i förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Råd och stöd vid förändring inför skolstart	Förskolechef planerar i samråd med vårdnadshavare samt för över information om barnets behov till mottagande verksamhet/er, efter vårdnadshavarnas samtycke.	I samråd med vårdnadshavare informerar BUH mottagande skola och skolhälsovården om barnets funktionsnedsättning och behov. BVC informerar skolhälsovården om barnets funktionsnedsättning.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

Barn med rörelsehinder – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i skola/skolbarnsomsorg	Efter dialog med vårdnadshavare ansvarar rektor för planering av verksamheten.	I samråd med vårdnadshavare informerar BUH mottagande skola om barnets funktionsnedsättning och behov samt deltar i planering.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar. Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds.	Utredning kan ske inom olika landstingsverksamheter.	
Åtgärdsprogram	Åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Rektor beslutar om åtgärdsprogram.	BUH samverkar med skolan för samordning mellan habiliteringsplan och åtgärdsprogram.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/förhållnings-sätt/organisation	Rektor ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån elevens förutsättningar och behov.	BUH kan ge handledning/konsultation och vid efterfrågan utbildning till skolpersonal ang. enskilt barn.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Rektor ansvarar utifrån skolans styrdokument att eleven får det stöd eleven behöver.	BUH erbjuder grundläggande AKK till vårdnadshavare och personligt nätverk.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Erbjuds av elevhälsan.	BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar enskilt eller i grupp.	

Barn med rörelsehinder – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare vid BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel	Rektor ansvarar för inköp.	BUH ger råd om individuell anpassning	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	BUH ger vid förfrågan förslag på anpassning av lokaler utifrån barnets behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd och kompetensutveckling.
Skolskjuts	Enl. skollag och kommunala regler		

Barn med rörelsehinder – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Råd och stöd vid förändring av skolsituationen*	Rektor och elevhälsan ansvarar för att information överförs till mottagande verksamhet/er.	BUH ger råd och stöd till barnet /vårdnadshavare samt informerar om barnets funktionsnedsättning och behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

* klassbyte, skolbyte, in och ut ur gymnasieskolan, förändring av funktionsnedsättningen, ny skada mm

Barn med utvecklingsstörning – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, BUP	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Första kontakt		<p>BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram till alla barn 0- 6år (fram till barnet börjar förskoleklass).</p> <p>Föräldrastöd individuellt/grupp.</p> <p>BVC identifierar och remitterar vidare till MHV/BHV/psykolog.</p> <p>Inkommen remiss/egen vårdbegäran bedöms utifrån BUH:s uppdrag, därefter kontakt med vårdnadshavare.</p>	
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	MVC/BVC psykologerna gör utvecklingsbedömningar på barn som tillhör BVC.	
Individuell planering		BUH kartlägger behov och upprättar en habiliteringsplan i samverkan med vårdnadshavare. Information till BVC från BUH. och eventuellt Barn- och ungdomsmedicin.	

Barn med utvecklingsstörning – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Psykosocialt stöd / Stödinsatser		Vårdnadshavare erbjuds delta i BVC:s generella föräldragrupper. BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar, enskilt och/eller i grupp.	
Hjälpmedel		Förskrivare vid BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och servar personliga hjälpmedel.	
Särskilt stöd i sin utveckling		BUH kartlägger behov och upprättar en habiliteringsplan i samverkan med vårdnadshavare.	
Specialpedagogiska leksaker		BUH ger råd om material och individuellt anpassade leksaker.	
Utbildning för vårdnadshavare		BUH erbjuder föreläsningar, temadagar till familj/nätverk och fokusdagar med barn/familj/nätverk.	

Barn med utvecklingsstörning – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Råd och stöd vid förskoleverksamhet		BUH informerar aktuell kommun om barnets funktionsnedsättning och specifika behov i samråd med vårdnadshavare.	

Barn med utvecklingsstörning – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral, BUP	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i förskola	Förskolechef planerar mottagande i samråd med vårdnadshavare samt tar emot information.	BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram till barn 0-6 år (fram till barnet börjar förskoleklass). Föräldrastöd individuellt. BVC identifierar och remitterar vidare till MHV/BHV/psykolog. BUH informerar mottagande förskola om barnets funktionsnedsättning och behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	MVC/BVC psykologerna gör utvecklingsbedömningar på barn som tillhör BVC.	
Stödinsats / Psykosocialt stöd	Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd deras speciella behov kräver. Skollagen 8 kap 9§. Förskolechef ansvarar för utformning av stödinsatser.	Vid kvarstående, oklara och betydande inlärningssvårigheter, trots stödinsatser från förskolan ansvarar BUP för ställningstagande till bedömning och diagnostik riktade mot samsjuklighet genom en fördjupad neuropsykologisk utredning. BUH ansvarar för att habiliteringsplan upprättas. Samverkar med förskola för samordning mellan habiliteringsplan och förskolans stödinsatser. BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar, enskilt och/eller i grupp	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling. I de fall där funktionsnedsättningen även påverkat syn-, hörsel-, dövblind, eller tal- och språkområdet kan utredning erbjudas vid ett resurscenter.

Barn med utvecklingsstörning - i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Pedagogik/förhållningssätt/organisation	Förskolechef ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån barnets förutsättningar och behov.	BUH kan i samverkan med förskolan ge handledning/konsultation kring det enskilda barnet.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Förskolechef ansvarar utifrån förskolans styrdokument att barnet får det stöd det behöver.	BUH erbjuder grundläggande AKK till vårdnadshavare och personligt nätverk.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare vid BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivas och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.

Barn med utvecklingsstörning - i förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, BUP	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Specialpedagogiska läromedel och leksaker	Förskolechef ansvarar för inköp.	BUH ger råd om individuell anpassning.	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	BUH ger vid förfrågan förslag på anpassning av lokaler utifrån barnets behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd och kompetensutveckling.
Råd och stöd vid förändring inför skolstart	Förskolechef planerar i samråd med vårdnadshavare samt för över information om barnets behov till mottagande verksamhet/er. Information om särskola erbjuds.	BVC informerar skolhälsovården om barnets funktionsnedsättning. BUH informerar mottagande skola och skolhälsovård om barnets funktionsnedsättning och behov i samråd med vårdnadshavare.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

Barn med utvecklingsstörning – under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barnhjälpmedelscentral	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i skola/skolbarns-omsorg	Efter dialog med vårdnadshavare ansvarar rektor för planering av verksamheten. Information om rätten till särskola erbjuds.	BUH informerar om barnets funktionsnedsättning och specifika behov i samråd med vårdnadshavare.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal. Erbjuder utbildning som motsvarar särskolan på nationell specialskola vid utvecklingsstörning i kombination med syn- eller hörselnedsättning.
Beslut om mottagande i särskolan	Den huvudmannen utsett fattar beslut utifrån en allsidig utredning och framställan från vårdnadshavare.	BUH och/eller BUP bistår vårdnadshavare om behov finns. Bidra efter godkännande av vårdnadshavare med kopia på befintliga utredningar	
Utredning inför inskrivning i särskolan	Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Den huvudmannen ansvarar för att en allsidig utredning finns inför mottagande i särskolan. Den ska omfatta pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning.	Vid kvarstående, oklara och betydande inlärningsvårigheter, trots utredning och stöd från skolan; <ul style="list-style-type: none"> - ansvarar BUP för ställningstagande till bedömning och diagnostik riktade mot samsjuklighet genom en fördjupad neuropsykologisk utredning. - kan BUH bedöma behovet och ev. komplettera utredningen för barn och ungdomar som har ett habiliteringsåtagande. 	
Andra utredningar	Rektor ansvarar för att elevens behov av särskilt stöd utreds. Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.		I de fall där funktionsnedsättningen även påverkat syn-, hörsel-, dövblind, eller tal- och språkområdet kan utredning erbjudas vid ett resurscenter.
Åtgärdsprogram	Åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Rektor beslutar om åtgärdsprogram.	BUH samverkar med skolan för samordning av habiliteringsplan och åtgärdsprogram.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.

Barn med utvecklingsstörning - under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Pedagogik/förhållningssätt /organisation	Rektor ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån elevens förutsättningar och behov.	BUH kan erbjuda konsultation/handledning för samverkanspartners kring förhållningssätt utifrån barnets behov i samråd med vårdnadshavare.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Rektor ansvarar utifrån skolans styrdokument att eleven får det stöd eleven behöver.	BUH erbjuder grundläggande AKK till vårdnadshavare och personligt nätverk.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Erbjuds av elevhälsa.	BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar, enskilt och/eller i grupp. BUH kan erbjuda konsultation/handledning för samverkanspartners.	
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare vid BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.

Barn med utvecklingsstörning – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Barn- och ungdomshabilitering BUH, Barn- och ungdomspsykiatri, BUP	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Specialpedagogiska läromedel	Rektor ansvarar för inköp.	BUH ger råd om individuell anpassning	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	BUH ger vid förfrågan förslag på anpassning av lokaler utifrån barnets behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd och kompetensutveckling.
Skolskjuts	Enl. skollag och kommunala regler		
Råd och stöd vid förändring av skolsituationen*	Rektor och elevhälsan ansvarar för att information överförs till mottagande verksamhet/er.	BUH ger råd/stöd till vårdnadshavare samt informerar om barnets funktionsnedsättning och behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

* klassbyte, skolbyte, in och ut ur gymnasieskolan, förändring av funktionsnedsättningen, ny skada mm

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – före förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdomshabiliteringen BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Första kontakt		<p>BVC erbjuder barnhälsovårdens generella basprogram till alla barn 0-6 år (fram till barnet börjar förskoleklass). Föräldrastöd individuellt/grupp. BVC gör utvecklingsbedömning, identifierar och ger råd och stöd, motiverar till utredning. BVC remitterar till MHV/BHV/psykolog, Barn- och ungdomsmedicin, Barn- och ungdomshabilitering, Barn- och ungdomspsykiatri utifrån den primära frågeställningen på barnet.</p> <p>BUP gör neuropsykiatrisk utredning utifrån remiss.</p> <p>BUH tar emot remiss på barn med utvecklingsstörning i kombination med neuropsykiatrisk funktions-nedsättning och bedömer den utifrån BUH:s uppdrag.</p>	
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	<p>MVC/BVC psykologerna gör utvecklingsbedömningar på barn som tillhör BVC. Vid misstanke om samsjuklighet ex autism remitteras barnet till BUP som ansvarar för utredning.</p>	
Individuell planering		<p>BUP/BUH ger råd och stöd samt information om funktionsnedsättningen och behov, till vårdnadshavare och förskola. Gör individuell plan tillsammans med övriga samverkanspartners. BUH kartlägger behov och upprättar en habiliteringsplan i samverkan med vårdnadshavare.</p>	

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – före förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdomshabilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Psykosocialt stöd / Stödinsatser		<p>Vårdnadshavare erbjuds delta i BVC:s generella föräldragrupper.</p> <p>Föräldrastödsenheten erbjuder stöd till familjer med svårhanterliga barn 0-10 år.</p> <p>BUP/BUH erbjuder stöd utifrån behov till familjen och andra anhöriga.</p>	
Hjälpmedel		<p>Förskrivare vid BUP/BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivas och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning.</p> <p>Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.</p>	
Särskilt stöd i sin utveckling		<p>BUP/BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar, enskilt och/eller i grupp. Ex logoped, arbetsterapeut, psykolog, läkare, pedagog, kurator.</p> <p>BUP erbjuder konsultation/handledning för samverkanspartners.</p>	

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdomshabilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Specialpedagogiska leksaker		BUP/BUH ger råd om individuell anpassning.	
Utbildning för vårdnadshavare		BUP erbjuder utbildning om funktionsnedsättningen till vårdnadshavare/nätverk.	
Råd och stöd inför förskoleverksamhet		BUP/BUH informerar om barnets funktionsnedsättning och specifika behov i samråd med vårdnadshavare.	

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdoms-habilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i förskola	Förskolechef planerar mottagande i samråd med vårdnadshavare samt tar emot information.	BVC erbjuder Barnhälso-vårdens generella basprogram till alla barn 0-6 år (fram till barnet börjar förskoleklass). Föräldrastöd individuellt /grupp. BVC gör utvecklings-bedömning, identifierar och ger råd och stöd, motiverar till utredning. BVC remitterar till MHV/BHV/psykolog, Barn- och ungdomsmedicin, Barn- och ungdomshabilitering, Barn- och ungdomspsykiatri utifrån den primära frågeställningen på barnet. BUP/BUH informerar om barnets funktionsnedsättning och specifika behov i samråd med vårdnadshavare. BUP erbjuder gruppverksamhet.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdomshabilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Vid kvarstående, oklara och betydande inlärningssvårigheter, trots stödinsatser från förskolan, ansvarar BUP för ställningstagande till bedömning och diagnostik riktade mot samsjuklighet genom en fördjupad neuropsykologisk utredning.	
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd deras speciella behov kräver. Skollagen 8 kap 9§. Förskolechef ansvarar för utformning av stödinsatser.	BUP/BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar, enskilt och/eller i grupp. Ex logoped, arbetsterapeut, psykolog, läkare, sjuksköterska, pedagog, kurator. BUP erbjuder stöd utifrån behov till familjen och andra anhöriga	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling
Pedagogik/förhållnings-sätt/organisation	Förskolechef ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån barnets förutsättningar och behov.	Föräldrastödsenheten erbjuder stöd till familjer med svårhanterliga barn 0-10 år. BUP/BUH erbjuder konsultation/handledning till samverkanspartners kring förhållningssätt. BUP erbjuder gruppverksamheter till närstående/nätverk. BUP/BUH erbjuder tidiga intensiva nätverksbaserade insatser för små barn med autismliknande tillstånd.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetens-utveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Förskolechef ansvarar utifrån förskolans styrdokument att barnet får det stöd det behöver.	För BUH:s målgrupp erbjuder BUH AKK till vårdnadshavare och personligt nätverk.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetens-utveckling.

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdoms- habilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare vid BUP/BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel och leksaker	Förskolechef ansvarar för inköp.	BUP/BUH ger råd om individuell anpassning.	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning. Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning.

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdomshabilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	BUP/BUH ger vid förfrågan förslag på anpassning av lokaler utifrån barnets behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Råd och stöd vid förändring inför skolstart	Förskolechef planerar i samråd med vårdnadshavare samt för över information om barnets behov till mottagande verksamhet/er, efter vårdnadshavarnas samtycke.	BUP/BUH informerar om barnets funktionsnedsättning och specifika behov i samråd med vårdnadshavare. BVC informerar skolhälsovården om barnets funktionsnedsättning.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdomshabilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i skola/skolbarns-omsorg	Efter dialog med vårdnadshavare ansvarar rektor för planering av verksamheten.	BUP/BUH informerar om barnets funktionsnedsättning och specifika behov i samråd med vårdnadshavare. BUP erbjuder gruppverksamhet.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.
Utredning	Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Vid kvarstående, oklara och betydande inlärnings svårigheter, trots utredning och stöd från skolan, ansvarar BUP för ställningstagande till bedömning och diagnostik riktade mot samsjuklighet genom en fördjupad neuropsykologisk utredning.	I de fall där funktionsnedsättningen även påverkat syn-, hörsel-, dövblind, eller tal- och språkområdet kan utredning erbjudas vid ett resurscenter.
Åtgärdsprogram	Åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Rektor beslutar om åtgärdsprogram.	BUP deltar efter överenskommelse för samordning kring gemensamma mål. BUH deltar efter överenskommelse i planering av samordning kring gemensamma mål.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/ förhållningssätt /organisation	Rektor ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån elevens förutsättningar och behov.	Föräldrastödsenheten erbjuder stöd till familjer med svårhanterliga barn 0- 10 år. BUP erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar, enskilt och/eller i grupp. Ex logoped, arbetsterapeut, psykolog, sjuksköterska, läkare, pedagog, kurator. BUP/BUH kan erbjuda konsultation/handledning för samverkanspartners kring förhållningssätt utifrån barnets behov i samråd med vårdnadshavare. BUP erbjuder gruppverksamhet för anhöriga/nätverk.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn-och ungdomshabilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Rektor ansvarar utifrån skolans styrdokument att eleven får det stöd eleven behöver.	För BUH:s målgrupp erbjuder BUH utbildning i grundläggande AKK till vårdnadshavare och personligt nätverk.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Erbjuds av elevhälsa.	BUP/BUH erbjuder insatser från tvärprofessionella team till barn, föräldrar, enskilt och/eller i grupp. Ex logoped, arbetsterapeut, psykolog, sjuksköterska, pedagog, kurator. BUP/BUH kan erbjuda konsultation / handledning för samverkanspartners.	
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare vid BUP/BUH ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel	Rektor ansvarar för inköp.	BUP/BUH ger råd om individuell anpassning.	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar – under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Föräldrastödsenheten, Barn- och ungdomspsykiatri BUP, Barn- och ungdomshabilitering BUH (BUH:s målgrupp är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning i kombination med utvecklingsstörning)	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	BUP/BUH ger vid förfrågan förslag på anpassning av lokaler utifrån barnets behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Skolskjuts	Enl. skollag och kommunala regler		
Råd och stöd vid förändring av skolsituationen*	Rektor och elevhälsan ansvarar för att information överförs till mottagande verksamhet/er.	BUP/BUH informerar om barnets funktionsnedsättning och specifika behov i samråd med vårdnadshavare.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

* klassbyte, skolbyte, in och ut ur gymnasieskolan, förändring av funktionsnedsättningen, ny skada mm

Barn med synskada/synnedättning/blindhet- före förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Första kontakt		<p>BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram för barn 0-6 år (fram till barnet börjar förskoleklass). Föräldrastöd individuellt/grupp BVC identifierar och remitterar till ögonklinik (ögonläkare).</p> <p>Syncentralen mottar remiss från ögonläkare. Syncentralen kartlägger och informerar vid första besöket.</p>	<p>Informerar på webbsidan och i intresseorganisationernas tidskrifter om möjligheter till föräldrautbildning.</p>
Individuell planering		<p>Syncentralen upprättar en habiliteringsplan om vårdnadshavare så önskar.</p>	<p>Föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.</p>
Psykosocialt stöd / Stödinsatser		<p>Vårdnadshavare erbjuds delta i BVC:s generella föräldragrupper.</p> <p>Syncentralen erbjuder vårdnadshavare stöd.</p>	<p>Föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.</p>
Hjälpmedel		<p>Syncentralen ansvarar för ordination, utbildning och uppföljning</p>	

Barn med synskada/synnedättning/blindhet – före förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
		BVC, Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Särskilt stöd i sin utveckling		Syncentralen erbjuder handledning till vårdnadshavare.	Föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.
Specialpedagogiska leksaker		Syncentralen Informerar vårdnadshavare ang. synstimulerande leksaker	Föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.
Utbildning för vårdnadshavare		Syncentralen erbjuder handledning fortlöpande	Föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.
Råd och stöd inför förskoleverksamhet		Syncentralen informerar i samverkan med vårdnadshavare om barnets behov, synskada/synnedättning/blindhet samt dess konsekvenser.	Råd och stöd från regionen och Resurscenter syn.

Barn med synskada/synnedättning/blindhet- i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i förskola	Förskolechef planerar mottagande i samråd med vårdnadshavare samt tar emot information.	BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram för barn 0-6 år (fram till barnet börjar förskoleklass). Föräldrastöd individuellt/grupp BVC identifierar och remitterar till ögonklinik (ögonläkare) samt får remissvar från ögonklinik. Syncentralen informerar i samverkan med vårdnadshavare om barnets behov, synskada/synnedättning/blindhet samt dess konsekvenser	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till förskolans ledning och berörd personal.
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Syncentralen gör synbedömning som komplement till ögonläkares medicinska undersökningar. Utredningar kan ske inom olika landstingsverksamheter.	Resurscenter syn och resurscenter döv/blind erbjuder fördjupad specialpedagogisk utredning; kartläggning, bedömning, konsekvenser och strategier, samt uppföljning
Psykosocialt stöd /Stödinsatser	Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd deras speciella behov kräver. Skollagen 8 kap 9§. Förskolechef ansvarar för utformning av stödinsatser.	Syncentralen medverkar vid behov vid upprättande av handlingsplan/ utvecklingsplan. Information till BVC från respektive klinik. Syncentralen erbjuder vårdnadshavare stöd.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling. Erbjuder råd och stöd. Föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.

Barn med synskada/synnedättning/blindhet - i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Pedagogik/förhållningssätt /organisation	Förskolechef ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån barnets förutsättningar och behov.	Syncentralen ger handledning, utbildning samt råd och stöd till det enskilda barnet samt dess nätverk. Informerar om synskadan/synnedättning/blindhet samt dess konsekvenser.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)/ Punktskrift	Rektor ansvarar utifrån förskolans styrdokument att barnet får det stöd det behöver.	Syncentralen ger råd och stöd till vårdnadshavare kring förberedande punktskriftsinläring	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling. RC syn erbjuder vårdnadshavare kurser vid tre olika tillfällen under barnets förskoleålder. Pedagoger erbjuds kurser vid två tillfällen.
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Syncentralen ansvarar för ordination, utbildning och uppföljning av personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.

Barn med synskada/synnedstättning/blindhet- i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Specialpedagogiska läromedel och leksaker	Förskolechef ansvarar för inköp.	Syncentralen informerar vårdnadshavare ang. synstimulerande leksaker.	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning. Erhåller föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	Syncentralen Informerar om behov och ger förslag på anpassningar.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd och kompetensutveckling samt föräldrautbildning vid Resurscenter syn, Örebro och Stockholm.

Barn med synskada/synnedstättning/blindhet - i förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Råd och stöd vid förändring inför skolstart	Förskolechef planerar i samråd med vårdnadshavare samt för över information om barnets behov till mottagande verksamhet/er.	Syncentralen informerar i samverkan med vårdnadshavare om barnets behov, synskada/synnedstättning/blindhet samt dess konsekvenser. BVC informerar skolsköterskan om barnets synskada/synnedstättning/blindhet.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedstättningen till skolans ledning och berörd personal. Erbjuder obligatorisk skolgång vid Ekeskolan (nationell specialskola för elever med synskada och ytterligare funktionsnedstättning).

Barn med synskada/synnedättning/blindhet - under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i skola/skolbarnsomsorg	Efter dialog med vårdnadshavare ansvarar rektor för planering av verksamheten.	Information i samverkan med vårdnadshavare om barnets behov, synskada/synnedättning/blindhet samt dess konsekvenser.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.
Utredning	Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Gör synbedömning som komplement till ögonläkares medicinska undersökningar Utredningar kan ske inom olika landstingsverksamheter	Resurscenter syn och resurscenter döv/blind erbjuder fördjupad specialpedagogisk utredning; kartläggning, bedömning, konsekvenser och strategier, samt uppföljning.
Åtgärdsprogram	Åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Rektor beslutar om åtgärdsprogram.	Medverkar vid behov.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/förhållningssätt/organisation	Rektor ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån elevens förutsättningar och behov.	Ger handledning, utbildning samt råd och stöd till det enskilda barnet samt dess nätverk. Informerar om synskadan/synnedättning/blindhet samt dess konsekvenser.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)/Punktskrift	Rektor ansvarar utifrån skolans styrdokument att eleven får det stöd eleven behöver.	Råd och stöd till vårdnadshavare kring förberedande/fortsatt punktskriftsinläring	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling. Under året i F-klass erbjuds personal 1 v. kurs på RC med uppföljning i hemskolan. Skolår 1 till och med gymnasiet erbjuds årligen kurs i punktskrift vid RC syn.

Barn med synskada/synnedättning/blindhet - under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Erbjuds av elevhälsa.	Vårdnadshavare erbjuds stöd. I vissa fall även barnet/ungdomen.	Resurscenter syn och resurscenter döv/blind erbjuder fördjupad specialpedagogisk utredning; kartläggning, bedömning, konsekvenser och strategier, samt uppföljning. Verksamheten inom RC dövblind, RC syn och Ekeskolan bygger på tvärvetenskapligt arbetssätt med fyra kompetenser.
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Ansvarar för ordination, utbildning och uppföljning av personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen. Resurscenter syn och resurscenter döv/blind erbjuder fördjupad specialpedagogisk utredning; kartläggning, bedömning, konsekvenser och strategier, samt uppföljning.
Specialpedagogiska läromedel	Rektor ansvarar för inköp.		Resurscenter syn och resurscenter döv/blind erbjuder fördjupad specialpedagogisk utredning; kartläggning, bedömning, konsekvenser och strategier, samt uppföljning. Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.

Barn med synskada/synnedättning/blindhet - under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Syncentralen	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	Informerar om behov samt ger förslag på anpassningar.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd och kompetensutveckling. Resurscenter syn och resurscenter döv/blind erbjuder fördjupad specialpedagogisk utredning; kartläggning, bedömning, konsekvenser och strategier, samt uppföljning.
Skolskjuts	Enl. skollag och kommunala regler		Administrerar upphandling/samordning av skolskjuts för elev vid Ekeskolan.
Råd och stöd vid förändring av skolsituationen*	Rektor och elevhälsan ansvarar för att information överförs till mottagande verksamhet/er.	Information i samråd med vårdnadshavare om barnets behov, synskada/synnedättning/blindhet samt dess konsekvenser.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsettningen till skolans ledning och berörd personal.

* klassbyte, skolbyte, in och ut ur gymnasieskolan, förändring av funktionsnedsettningen, ny skada mm

Barn med hörselnedsättning – före förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Första kontakt		<p>BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram till alla barn 0-6 år (fram till barnet börjar förskoleklass). Föräldrastöd individuellt/grupp. Alla barn erbjuds delta i hörselscreening.</p> <p>Hörselvården Barn och ungdom mottar remiss från Kvinnosjukvården (BB), BVC, VC eller egen vårdbegäran.</p> <p>Hörselvården Barn och ungdom utreder och diagnostiserar.</p> <p>Logoped kopplas in via hörselvården vid behov, exv. då även språkstörning föreligger.</p>	
Individuell planering		<p>Information till BVC från respektive klinik. Hörselvården Barn och ungdom upprättar en habiliteringsplan om vårdnadshavare önskar .</p> <p>Logopedbedömning och information till föräldrar i samråd med barnhörselvården vid behov.</p>	

Barn med hörselnedsättning – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Psykosocialt stöd / Stödinsatser		Vårdnadshavare erbjuds delta i BVC:s generella föräldragrupper. Hörselvården Barn och ungdom erbjuder kurativt stöd till vårdnadshavare.	
Hjälpmedel		Hörselvården Barn och ungdom utreder, förskriver, instruerar och följer upp hörseltekniska hjälpmedel.	
Särskilt stöd i sin utveckling		Hörselvården Barn och ungdom ger handledning till vårdnadshavare.	
Utbildning för vårdnadshavare		Hörselvården Barn och ungdom erbjuder utbildning i grupp/individuellt utifrån graden av hörselskada samt barnets ålder. Auditory Verbal Theraphy (AVT) och teckenspråk (TSP) utbildning ges till vårdnadshavare och anhöriga utifrån graden av hörselskada.	

Barn med hörselnedsättning – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Råd och stöd inför förskoleverksamhet		Hörselvården Barn och ungdom informerar om barnets hörselskada och behov av stöd i samråd med vårdnadshavare. Logoped kan ingå som stöd i samråd med Hörselvården Barn och ungdom.	

Barn med hörselnedsättning – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i förskola	Förskolechef planerar mottagande i samråd med vårdnadshavare samt tar emot information.	BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram för barn 0-6 år (fram till barnet börjar i förskoleklass). BVC identifierar och remitterar till ÖNH-klinik eller Hörselvården Barn och ungdom. Föräldrastöd individuellt. Hörselvården Barn och ungdom informerar på uppdrag av vårdnadshavare om barnets hörselskada och dess konsekvenser.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till förskolans ledning och berörd personal.
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Hörselvården Barn och ungdom utreder och diagnostiserar hörselskadan. Utredningar kan ske inom olika landstingsverksamheter.	Resurscenter döv/hörsel (kombinerat med utvecklingsstörning) och Resurscenter dövblind erbjuder fördjupat specialpedagogiskt stöd, pedagogisk utredning och uppföljning.
Handlingsplan	Förskolechef ansvarar för att handlingsplan upprättas.	Då vårdnadshavare önskar insatser från Hörselvården Barn och ungdom upprättas habiliteringsplan.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetens-utveckling.
Psykosocialt stöd /Stödinsatser	Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd deras speciella behov kräver. Skollagen 8 kap 9§. Förskolechef ansvarar för utformning av stödinsatser.	Hörselvården Barn och ungdom erbjuder kurativt stöd till vårdnadshavare. Hörselvården Barn och ungdom ger förskolan råd om hur och var de kan utbilda förskolepersonalen i TSP.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetens-utveckling.
Pedagogik/ Förhållnings-sätt/ organisation	Förskolechef ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån barnets förutsättningar och behov.	Hörselvården Barn och ungdom ger utbildning till vårdnadshavare utifrån det enskilda barnets hörselskada. Utifrån hörselskadan och behov erbjuds barnen utbildning i grupp.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetens-utveckling.

Barn med hörselnedsättning – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)/ Teckenspråk (TSP)	Förskolechef ansvarar utifrån förskolans styrdokument att barnet får det stöd det behöver.	Hörselvården Barn och ungdom introducerar TSP till vårdnadshavare/barn/anhörig. Erbjuder grundkurs i TSP inför TUFF.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Hörselvården Barn och ungdom ansvarar för ordination och uppföljning av personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel och leksaker	Förskolechef ansvarar för inköp.		Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.

Barn med hörselnedsättning – i förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	Hörselvården Barn och ungdom ser över ljudmiljön och gör akustikmätning. Ger förslag på anpassning av lokalerna och gruppstorlek.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Skolskjuts/förskoleskjuts		På uppdrag av vårdnadshavare informerar Hörselvården Barn och ungdom kommunen om vikten av delta i Hörselvården Barn och ungdoms förskolegrupp.	
Råd och stöd vid förändring inför skolstart	Förskolechef planerar i samråd med vårdnadshavare samt för över information om barnets behov till mottagande verksamhet/er, efter vårdnadshavarnas samtycke.	På uppdrag av vårdnadshavare informerar Hörselvården Barn och ungdom om barnets hörselskada och dess konsekvenser. BVC informerar skolhälsovården om barnets hörselskada.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal

Barn med hörselnedsättning – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i skola/skolbarnsomsorg	Efter dialog med vårdnadshavare ansvarar rektor för planering av verksamheten.	På uppdrag av vårdnadshavare informerar Hörselvården Barn och ungdom om barnets hörselskada och dess konsekvenser.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal i hemkommunen. Erbjuder utbildning som motsvarar grundskolan på Birgittaskolan (regional specialskola).
Utredning	Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Utredning och diagnostiserar hörselskadan. Utredningar kan ske inom olika landstingsverksamheter.	Resurscenter döv/hörse (kombinerat med utvecklingsstörning) och Resurscenter dövblind erbjuder fördjupat specialpedagogiskt stöd, pedagogisk utredning och uppföljning.
Åtgärdsprogram	Åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Rektor beslutar om åtgärdsprogram.	Deltar på vårdnadshavare/barnets uppdrag vid elevvårdsmöten.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/ förhållningssätt/ organisation	Rektor ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån elevens förutsättningar och behov.	Erbjuder utbildning till vårdnadshavare utifrån barnets hörselskada.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.

Barn med hörselnedsättning - under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)/Teckenspråk (TSP)	Rektor ansvarar utifrån skolans styrdokument att eleven får det stöd eleven behöver.	Erbjuder vid behov introduktion i TSP till vårdnadshavare/elev. Erbjuder grundkurs i TSP inför TUFF.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling. Birgittaskolan erbjuder teckenspråksutbildning till hörande syskon samt barn till döva vårdnadshavare. Vårdnadshavare erbjuds föräldrautbildning och teckenspråksutbildning (TUFF).
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Erbjuds av elevhälsa.	Erbjuder kurativt stöd till vårdnadshavare/barn.	Birgittaskolan har ett elevhälsoteam.
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Ansvarar för ordination och uppföljning av personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen. Vid skolplacering på Birgittaskolan tillhandahålls grundutrustning att disponera under skoltiden.
Specialpedagogiska läromedel	Rektor ansvarar för inköp.		Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	Ser över ljudmiljön och gör akustikmätning. Ger förslag på anpassning av lokalerna och gruppstorlek.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.

Barn med hörselnedsättning – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Hörselvården Barn och ungdom	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Skolskjuts	Enligt skollag och kommunala regler		Regional skola administrerar upphandling/samordning av skolskjuts
Råd och stöd vid förändring av skolsituationen*	Rektor och elevhälsan ansvarar för att information överförs till mottagande verksamhet/er.	Informerar på uppdrag av vårdnadshavare om barnets hörselskada och dess konsekvenser. Informerar utifrån behov vårdnadshavare/elev om specialskola samt riksgymnasiet för döva och hörselskadade.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal i hemkommunen.

*klassbyte, skolbyte, in och ut ur gymnasieskolan, förändring av funktionsnedsättningen, ny skada

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Första kontakt		<p>BVC erbjuder Barnhälsovårdens generella basprogram för barn 0-6 år (fram till barnet börjar i förskoleklass).</p> <p>Föräldrastöd individuellt/ grupp.</p> <p>BVC identifierar och remitterar till logoped och eventuellt till MHV-BHV psykolog.</p> <p>Logopedenheten bekräftar mottagen remiss skriftligt. Barnet kallas till undersökning hos logoped.</p>	
Individuell planering		<p>Logoped lämnar information om tal- språk- kommunikationsnedsättningen samt ger råd och stöd till vårdnadshavare. I förekommande fall behandling.</p>	

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – före förskola

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Föräldrastödsenheten Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Psykosocialt stöd / Stödinsatser		Vårdnadshavare erbjuds delta i BVC:s generella föräldragrupper. Remiss till MHV/BHV-psykolog/logoped vid behov. Remiss till föräldrastödsenhet vid behov. Bedömning/behandling hos logoped	
Hjälpmedel		Förskrivare ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivas och följs upp. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	
Särskilt stöd i sin utveckling		Se individuell planering.	
Utbildning för vårdnadshavare		Logoped ger information och råd till vårdnadshavare.	
Råd och stöd inför förskoleverksamhet		Informerar om barnets tal/språk/kommunikationsnedsättning och behov i samråd med vårdnadshavare.	

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i förskola	Förskolechef planerar mottagande i samråd med vårdnadshavare samt tar emot information.	BVC erbjuder barnhälsovårdens generella basprogram 0-6 år (fram till barnet börjar i förskoleklass). BVC identifierar och remitterar till logoped och/eller till MHV/BHV/psykolog, Barn- och ungdomsmedicin, Barn- och ungdomspsykiatri utifrån den primära frågeställningen på barnet. Föräldrastöd individuellt. Logoped informerar specialpedagog/ förskolepersonal om barnets tal- språk- och kommunikations nedsättning och behov enligt vårdnadshavares önskemål.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till förskolans ledning och berörd personal.
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Tal/språk/kommunikationsundersökning samt remiss till kompletterande utredning vid behov. Utredningar kan ske inom olika landstingsverksamheter.	Resurscenter tal och språk erbjuder specialpedagogisk utredning samt konsultation.
Handlingsplan	Förskolechef ansvarar för att handlingsplan upprättas.	Information från logopeden kan finnas med i utformningen av handlingsplan.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd deras speciella behov kräver. Skollagen 8 kap 9§. Förskolechef ansvarar för utformning av stödinsatser.	Logopedbedömning/behandling.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Pedagogik/förhållningssätt/organisation	Förskolechef ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån barnets förutsättningar och behov.	Ger information om tal/språk/kommunikationsnedsättning och förhållningssätt till specialpedagog/förskolepersonal om vårdnadshavare önskar detta. I förekommande fall behandling.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Förskolechef ansvarar utifrån förskolans styrdokument att barnet får det stöd det behöver.	Vid behov "Tecken till tal" för att stödja språkutvecklingen.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och servar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	BVC, Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Specialpedagogiska läromedel och leksaker	Förskolechef ansvarar för inköp.	Datorprogram, tal-och språkträningsmaterial.	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.		Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Råd och stöd vid förändring inför skolstart	Förskolechef planerar i samråd med vårdnadshavare samt för över information om barnets behov till mottagande verksamhet/er, efter vårdnadshavarnas samtycke.	Logoped informerar specialpedagog/skolpersonal om barnets nedsättning och behov i samråd med vårdnadshavare. BVC informerar skolhälsovården om barnets funktionsnedsättning.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – under skoltiden

	<i>Stödresurs</i>		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i skola/skolbarnsomsorg	Efter dialog med vårdnadshavare ansvarar rektor för planering av verksamheten.	Logoped informerar specialpedagog/ förskolepersonal om barnets nedsättning och behov i samråd med vårdnadshavare.	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal. Erbjuder obligatorisk skolgång vid Hällsboskolan (nationell specialskola) kan erbjudas elever med grav språkstörning.
Utredning	Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Vid behov remiss till Logopedenheten för utredning. Utredningar kan ske inom olika landstings- verksamheter.	Resurscenter tal och språk erbjuder specialpedagogisk utredning samt konsultation.
Åtgärdsprogram	Åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Rektor beslutar om åtgärdsprogram.		Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/förhållnings sätt/organisation	Rektor ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån elevens förutsättningar och behov.		Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Rektor ansvarar utifrån skolans styrdokument att eleven får det stöd eleven behöver.		Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Erbjuds av elevhälsa.	Logopedbedömning	
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.	Förskrivare ansvarar för att personligt hjälpmedel provas ut, förskrivs och följs upp samt ger råd och stöd vid inköp av grundutrustning. Barnhjälpmedelscentralen tillhandahåller och serverar personliga hjälpmedel.	Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel	Rektor ansvarar för inköp.		Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.

Barn med tal- språk- och kommunikationsnedsättning – under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.		Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Skolskjuts	Enl. skollag och kommunala regler		
Råd och stöd vid förändring av skolsituationen*	Rektor och elevhälsan ansvarar för att information överförs till mottagande verksamhet/er.		Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

* klassbyte, skolbyte, in och ut ur gymnasieskolan, förändring av funktionsnedsättningen, ny skada mm

Barn med risk att utveckla läs- och skrivsvårigheter – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i förskola	Förskolechef planerar mottagande i samråd med vårdnadshavare samt tar emot information.	Med förälders samtycke, information till personal om barnet går hos logoped och anses i riskzon för att utveckla läs/skrivsvårigheter	
Utredning	Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	Utredning efter remiss från t ex BVC, SHV, VC eller förälder. Utredningar kan ske inom olika landstingsverksamheter.	
Handlingsplan	Förskolechef ansvarar för att handlingsplan upprättas.	Den logopediska utredningen innehåller information som kan bidra till handlingsplanen.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Psykosocialt stöd /Stödinsatser	Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd deras speciella behov kräver. Skollagen 8 kap 9§. Förskolechef ansvarar för utformning av stödinsatser.	Samtal med förälder. Material.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/förhållningssätt / organisation	Förskolechef ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån barnets förutsättningar och behov.	Rekommendationer om pedagogik som avser att förebygga/lindra läs/skrivsvårigheter.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Alternativ kompletterande kommunikation (AKK)	Förskolechef ansvarar utifrån förskolans styrdokument att barnet får det stöd det behöver.		

Barn med risk att utveckla läs- och skrivsvårigheter – i förskola

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.		Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel och leksaker	Förskolechef ansvarar för inköp.		Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.		Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Råd och stöd vid förändring inför skolstart	Förskolechef planerar i samråd med vårdnadshavare samt för över information om barnets behov till mottagande verksamhet/er, efter vårdnadshavarnas samtycke.	Vid behov information till personal i samråd med förälder	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

Barn med läs- och skrivsvårigheter – under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Mottagande i skola/skolbarnsomsorg	Efter dialog med vårdnadshavare ansvarar rektor för planering av verksamheten.	Information till personal om barnet går hos logoped och anses i riskzon för att utveckla läs/skrivsvårigheter eller om utredning visat att barnet har svårigheter.	
Utredning	Rektor ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Vid behov görs pedagogiska kartläggningar.	På remiss från SHV, VC eller förälder. Utredningar kan ske inom olika landstingsverksamheter.	
Åtgärdsprogram	Åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Rektor beslutar om åtgärdsprogram.	Den logopediska utredningen innehåller information, som kan bidra till åtgärdsprogrammet.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Pedagogik/förhållnings sätt/organisation	Rektor ansvarar för att berörd personal har kompetens inom området. Ansvarar för organisatorisk anpassning utifrån elevens förutsättningar och behov.	Rekommendationer om pedagogik som avser att lindra/kompensera läs/skrivsvårigheter.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Tecken som stöd	Rektor ansvarar för att eleven får det stöd som behövs utifrån läroplan och kursplaner		
Psykosocialt stöd / Stödinsatser	Erbjuds av elevhälsa.	Vid behov samtal barn & föräldrar	

Barn med läs- och skrivsvårigheter – under skoltiden

	Stödresurs		
	Kommun	Landsting	Stat
	Värmlands kommuner	Logopedenheten	Specialpedagogiska skolmyndigheten
Hjälpmedel	Kommunen ansvarar för grundutrustning.		Rådgivning till personal kring användandet i den pedagogiska situationen.
Specialpedagogiska läromedel	Rektor ansvarar för inköp.	Utredningen innehåller rekommendationer.	Främjar och informerar om anpassade läromedel. Producerar, ger produktionsstöd och säljer anpassade läromedel och material samt ger specialpedagogisk rådgivning.
Anpassade lokaler/miljöer	Ansvarar för och bekostar anpassningar.	Utredningen innehåller rekommendationer.	Erbjuder kompletterande specialpedagogisk rådgivning och kompetensutveckling.
Skolskjuts	Enligt skollag och kommunala regler		
Råd och stöd vid förändring av skolsituationen*	Rektor och elevhälsan ansvarar för att information överförs till mottagande verksamhet/er.	Vid behov information till personal i samråd med förälder	Erbjuder kompletterande specialpedagogiskt stöd om pedagogiska konsekvenser av funktionsnedsättningen till skolans ledning och berörd personal.

* klassbyte, skolbyte, in och ut ur gymnasieskolan, förändring av funktionsnedsättningen, ny skada mm

Definitioner

Grundutrustning:

hjälpmedel som kan användas av flera och som behövs för att eleven ska kunna tillgodogöra sig undervisningen och skolans pedagogiska och sociala träning. Skolans grundutrustning bör så långt som möjligt vara utformad så att även elever med funktionsnedsättning kan använda den. Grundutrustning ligger inom kommunens/skolhuvudmannens ansvarsområde. Exempelvis hög och sänkbar arbetsstol i barnstorlek med broms, toalettstol, tidshjälpmedel, säng, bestick.

Arbetstekniska hjälpmedel:

hjälpmedel som underlättar vård och förflyttning för dem som arbetar i skolan och som behövs för att verksamheten ska kunna bedrivas enligt målen i varje skolverksamhets läroplan. Ansvar för arbetstekniska hjälpmedel delegeras i arbetsmiljölagen.

Personliga hjälpmedel:

hjälpmedel som förskrivs utifrån en medicinsk bedömning (Hälso- och sjukvårdslagen) för att kompensera eller mildra en varaktig funktionsnedsättning och är avsedda att användas endast av den person till vilken den föreskrivits. Personliga hjälpmedel ligger inom landstingets ansvarsområde.

Länktips

Aktuell information om autismspektrumtillstånd, www.autismforum.se
Attention – föräldraförening, www.attention.se
FA – Föreningen Autism, www.fa.se
FMLS – Dyslexiförbundet för Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter, www.fmls.nu
FUB – Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna, www.fub.se
Hjälpmedelsinstitutet, www.hi.se
HRF – Hörselskadades riksförbund, www.hrf.se
RBU – Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, www.rbu.se
Skolinspektionen, www.skolinspektionen.se
Skolverket, www.skolverket.se
Socialstyrelsen, www.sos.se
SRF – Synskadades riksförbund, www.srfriks.org
Svenska Dyslexiföreningen, <http://dyslexiforeningen.se>
Svenska Handikappidrottsförbundet, www.shif.se
Sveriges kommuner och landsting, www.skl.se

Revideringsplan

Samverkansgruppen för Hjälpredan ansvarar för revideringen.

Gruppen består av:

Utvecklingsledare, landstinget
Synpedagog, landstinget
Avdelningschef, Barn och ungdomspsykiatri
Sektionschef, Barn och ungdomshabilitering
Verksamhetschef Klaraborgs spo, Karlstads kommun
Skolområdeschef, Kristinehamns kommun
Utvecklingsledare, Filipstads kommun
Skolsköterska, Årjängs kommun
Specialpedagog, Årjängs kommun
Rådgivare, Specialpedagogiska skolmyndigheten

Revidering av Hjälpredan sker 20 mars 2014.

Senaste revidering 2013-06-25.

Kontaktperson: Susanne Forslund, Landstinget i Värmland.

E-post: susanne.forslund@liv.se

Telefon: 054-61 40 94